

РЕЦЕНЗІЇ ТА НОВІ ВИДАННЯ**РЕЦЕНЗІЯ**

СТОРИНКИ ВОЄННОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: 36. наук. статей
/ Відп. ред. О.Є. Лисенко. - К.: Інститут Історії України НАН України,
2015. - Вип. 17. - 246 С.

Вийшов черговий випуск збірника наукових статей, який видається відділом історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАНУ. Тому й матеріали в основному присвячені проблематиці цього періоду. Вони згруповані у кілька рубрик: «Історіографія, методологія, джерелознавство», «Бойові дії на фронтах Другої світової війни», «Нацистський окупаційний режим», «Післяокупаційний період», «Суспільно-політичні процеси», «Історична пам'ять», «Огляди та рецензії».

Першою вміщена розвідка професора О. Лисенка «Деякі теоретичні аспекти дослідження проблем соціальної солідарності в період Другої світової війни». Акцент робиться на методологічних підходах до вивчення феноменології соціальної солідарності та добродійності. Автор приходить до висновку, що існуючі методики дослідження не завжди придатні для характеристики добродійності в умовах Другої світової війни, оскільки «обставини воєнної доби сформували особливий, специфічний фон та чинники, що визначали природу, формат, мотиви, механізми і наслідки добродійності, абсолютно нові, відсутні в мирному соціумі, об'єкти милосердя».

В статті Я. Борщика проведено ґрунтовний джерелознавчий аналіз одного з епізодів, який відносять до українсько-польського протистояння на Волині в 1943-1944 рр., а саме спалення села Малин 13 липня 1943 р. і загибель 374 чехів, 132 українців та 26 поляків. Автор приходить до висновку, що польська й українська історіографія упереджено використовувала наявні документи і свідчення очевидців трагедії, трактуючи «своїх» як жертв і «чужих» - як вбивць.

М. Дубик на основі матеріалів Німецького фонду «Пам'ять, відповідальність та майбутнє» дослідила найменш вивчену категорією українських жертв нацистських переслідувань - жертви медичних експериментів. Претензії на компенсацію заявили 1364 громадянина, з них виплату було схвалено для 1070 осіб. Серед них - 235 в'язнів концентраційних таборів і 780 в'язнів гетто. Їх дослідниця поділила на чотири групи: 1) громадяни, які піддавалися експериментам в концентраційних таборах Третього райху; 2) жертви експериментів в Третьому Райху в інших місцях; 3) особи, які піддавалися медичним експериментам в гетто, переважно в Трансністрії; 4) ті жертви, які постраждали в інших місцях на окупованій території.

І. Дерейко розглядає один з епізодів такого складного й суперечливого явища як український військовий колабораціонізм з нацистським режимом під час окупації протягом Другої світової війни, а саме історію 116-го поліційного батальйону, створеного у Білій Церкві. На початку його формування представники ОУН намагалися впливати на цей процес, зокрема, через своїх людей в командному складі. Але німці швидко

унеможливили це замінивши українських офіцерів росіянами з донських козаків. Батальйон займався охороною залізничних колій і станцій, сільськогосподарських машин від нападу партизанів, проводив боротьбу з партизанами в Білоцерківському, Володарському, Велико-Половецькому, Фастівському районах Київської області. Відомі випадки залучення батальйону до розстрілів мирного населення. В ході наступу Червоної армії батальйон, разом з іншими подібними частинами, кинутий на фронт, де в березні 1944 р. був розгромлений. Залишки виведені в тил і розформовані, а солдати передані у пожежні команди Берліна, Дрездена і Бреслау. Зрештою більшість службовців батальйону потрапила у полон до РСЧА або була видана радянській стороні союзниками й засуджена по закінченні війни за статтею КК УРСР про «зраду Батьківщині», що передбачала від 10 до 25 років таборів.

Т. Пастушенко аналізує обставини виходу радянських бійців та командирів з Київського «котла» восени 1941 р., їх стратегії та способи виживання в умовах оточення. Зокрема, показані маловідомі широкому загалу епізоди виходу з оточення командувача 37-ї армії генерала А. Власова, групи співробітників наркомату внутрішніх справ УРСР на чолі з нарком В. Сергієнком, заступниками Т. Строкачем та І. Горбенком. Авторка приходить до висновку, що попри катастрофічність поразок Червоної армії у 1941 р., «прикладі успішного виходу із Київського оточення показують, що професіоналізм бійців та командирів, індивідуальна ініціатива давали значно більше шансів на порятунок».

Крім того, у збірнику представлені наступні матеріали: М. Єзерський «Радіоміни українських партизанів: досвід і перспективи застосування», І. Азарх «Повсякденна діяльність сільських старост і поліцаїв Чернігівської області 1941-1943 рр.», М. Бривко «Нацистський окупаційний режим у місті Сніжне (Донбас)», Т. Заболотна «Діяльність Київської міської управи в соціальній сфері в початковий період окупації (за матеріалами преси)», М. Держалюк «Формування кордонів у Центрально-Східній Європі за наслідками Другої світової війни», М. Баришполець (Лобода) «Основні напрямки політики радянської держави у сфері трудових ресурсів (1943-1950 рр.)», В. Поляков «Спогади військовополоненого Нурі Халілова як джерело історії штаблагу 364 у Миколаєві», В. Третяк «Зміна пріоритетів у змістовому наповненні радянської військової преси під час воєнної кампанії на території Європи на прикладі газети 1-го Українського фронту «За честь Батьківщини». 1944-1945 рр.», А. Макаренко «9 травня на меморіалі у Трептов-Парку: уявлення та сенси», О. Маєвський «Політичний плакат і карикатура періоду Другої світової війни: зарубіжний дискурс». Завершує збірник рецензія на монографію Фурмана І.І. «Мінна війна на Чорному морі у першій половині ХХ століття». - К.: ЦП «Компринт», 2015. - 510 с. С. Сидорова.

Видання відбиває тенденції у розвитку вітчизняних досліджень у галузі воєнної історії і буде корисним для тих, хто цікавиться цією тематикою.

*Кандидат історичних наук, доцент
кафедри історії та теорії держави і права
Сумського державного університету
ScopusAuthor ID: 56704537100*

В. А. Нестеренко